

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Εισαγωγή στην Αιγυπτιακή Αρχαιολογία

Ενότητα 3: Ταφικά έθιμα & πρακτικές

Παναγιώτης Κουσούλης

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Διαλέξεις 4-5

Ταφικά έθιμα & πρακτικές

Panagiotis I. Koussoulis

Βασικοί Άξονες

Νεκρική Φιλοσοφία

Άλλος Κόσμος
(Ντούατ)

Λυκαυγές
Τόπος μεταμόρφωσης
Μεταβατικό χωροχρόνο

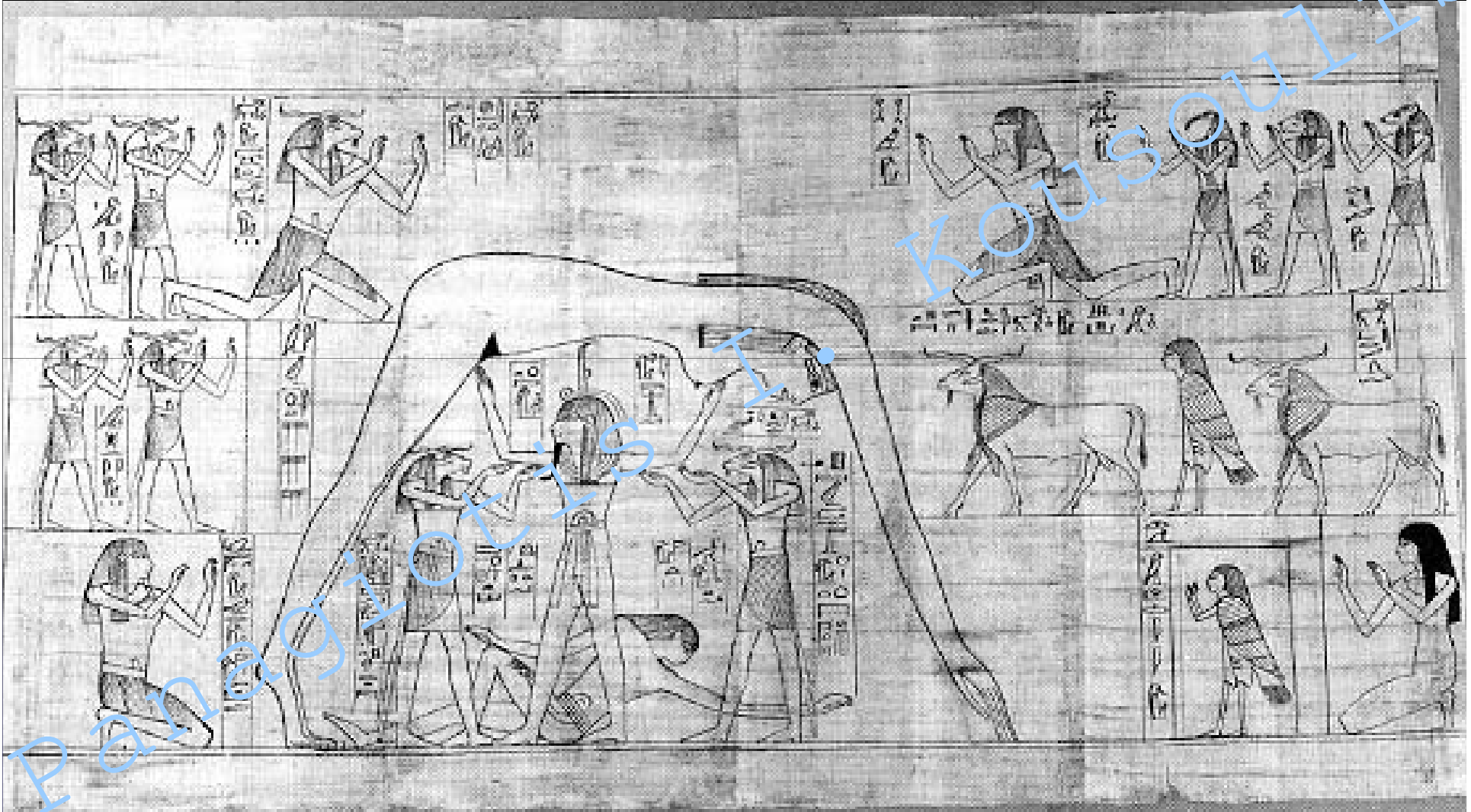
Χαρακτηριστικά της
ανθρώπινης υπόστασης

Κα
Μπα
Σκιά
Υλικό σώμα
Καρδιά
Όνομα
Πνεύμα

Αντιμέτωπιση του θανάτου
Διατήρηση της μνήμης του νεκρού

Ταρίχευση
Ταφική αρχιτεκτονική
Νερική λατρεία
Προσφορές
Μαγεία

Κοσμογραφία

Ταφικός πάπυρος ιέρειας από τις Θήβες, περ. 950 π.Χ. (EA 10554/87)

Σύμπαν

Εσωτερικό [Δημιουργία]

- Γνωστό
- Οριοθετημένο
- Φωτεινό
- Δράση

Εξωτερικό [Χάος]

- Άγνωστο
- Αόριστο
- Σκοτεινό
- Αδράνεια

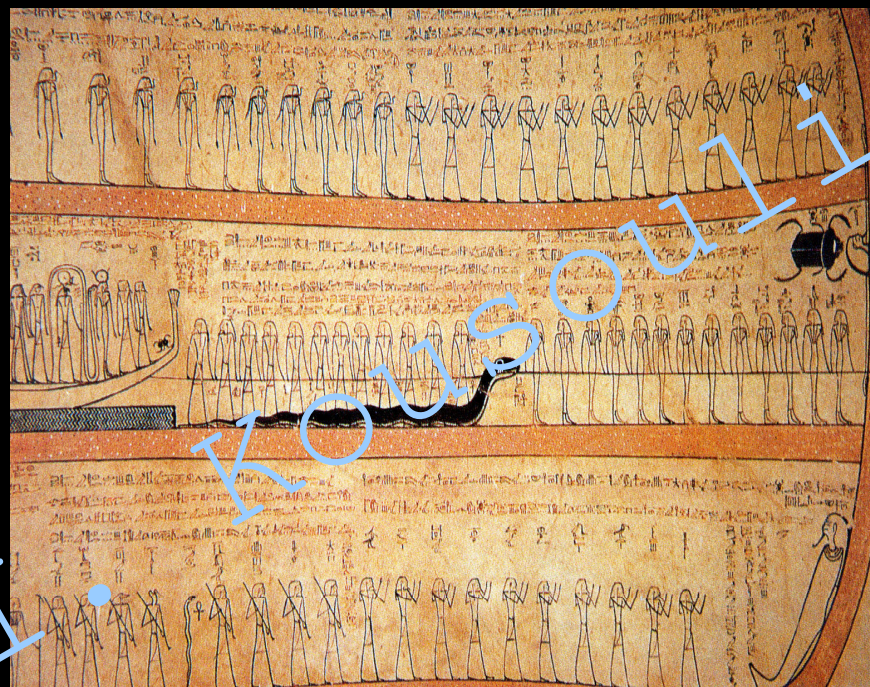
Panagiotis I.

Kousoulis

Ουρανός

(Νουάτ)

Γη

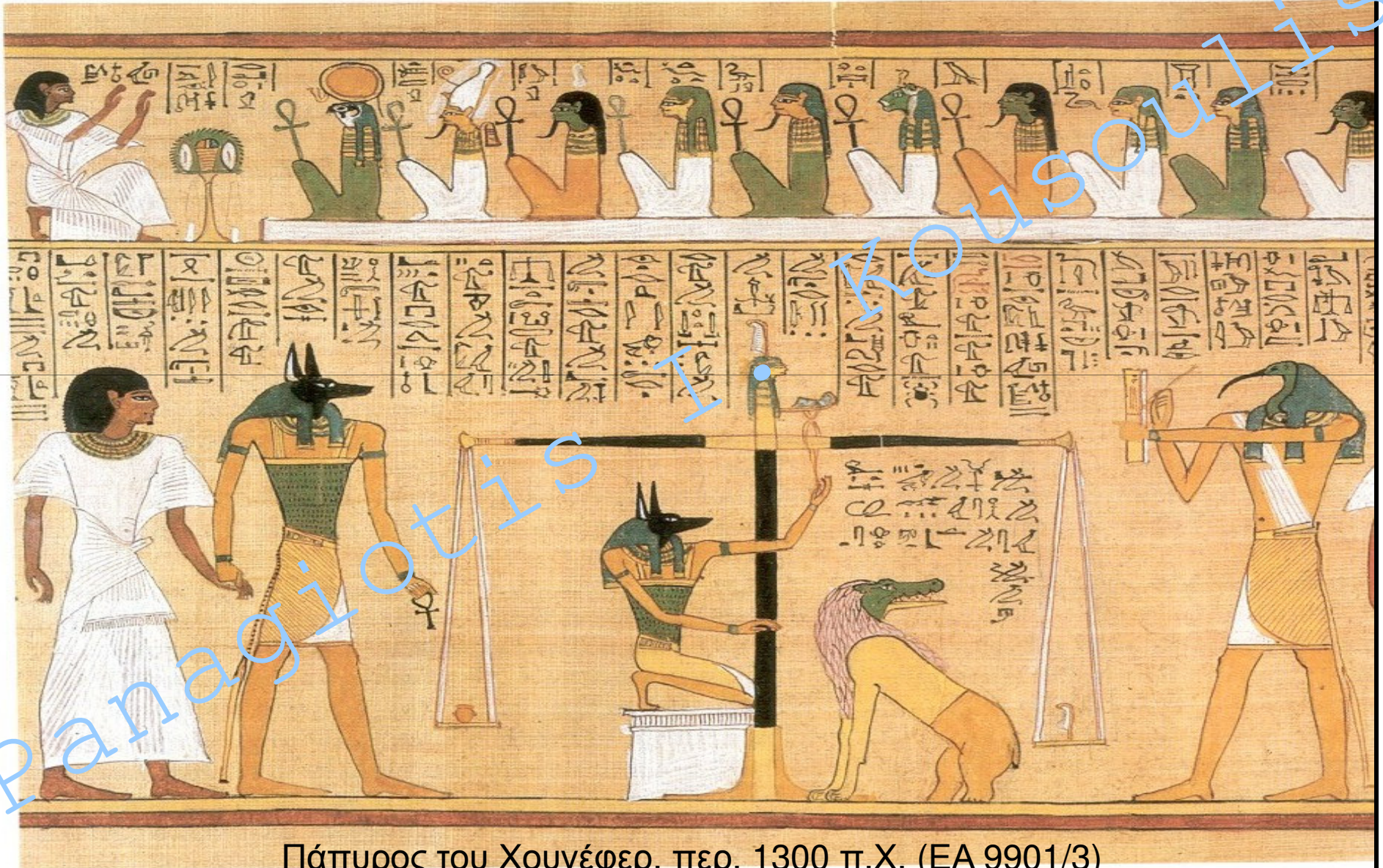
Ντουάτ = λυκανγές

Σακχ = ευλογημένο πνεύμα

Μυθολογικό περιβάλλον ανυπέρβλητης προσωπικής εξέλιξης και μεταμόρφωσης

Ζυγούσταςια της ψυχής

Πάπυρος του Χουνέφερ, περ. 1300 π.Χ. (ΕΑ 9901/3)

2ος άξονας: στοιχεία της ανθρώπινης υπόστασης

Νεκρική Φιλοσοφία

Άλλος Κόσμος
(Ντουάτ)

Λυκαυγές
Τόπος μεταμόρφωσης
Μεταβατικό χωρόχρονο

Χαρακτηριστικά της
ανθρώπινης υπόστασης

Κα
Μπα
Σκιά
Υλικό σώμα
Καρδιά
Όνομα
Πνεύμα

Αντιμετώπιση του θανάτου
Διατήρηση της μνήμης του νεκρού

Ταρίχευση
Ταφική αρχιτεκτονική
Νερική λατρεία
Προσφορές
Μαγεία

Ανθρώπινη ύπαρξη

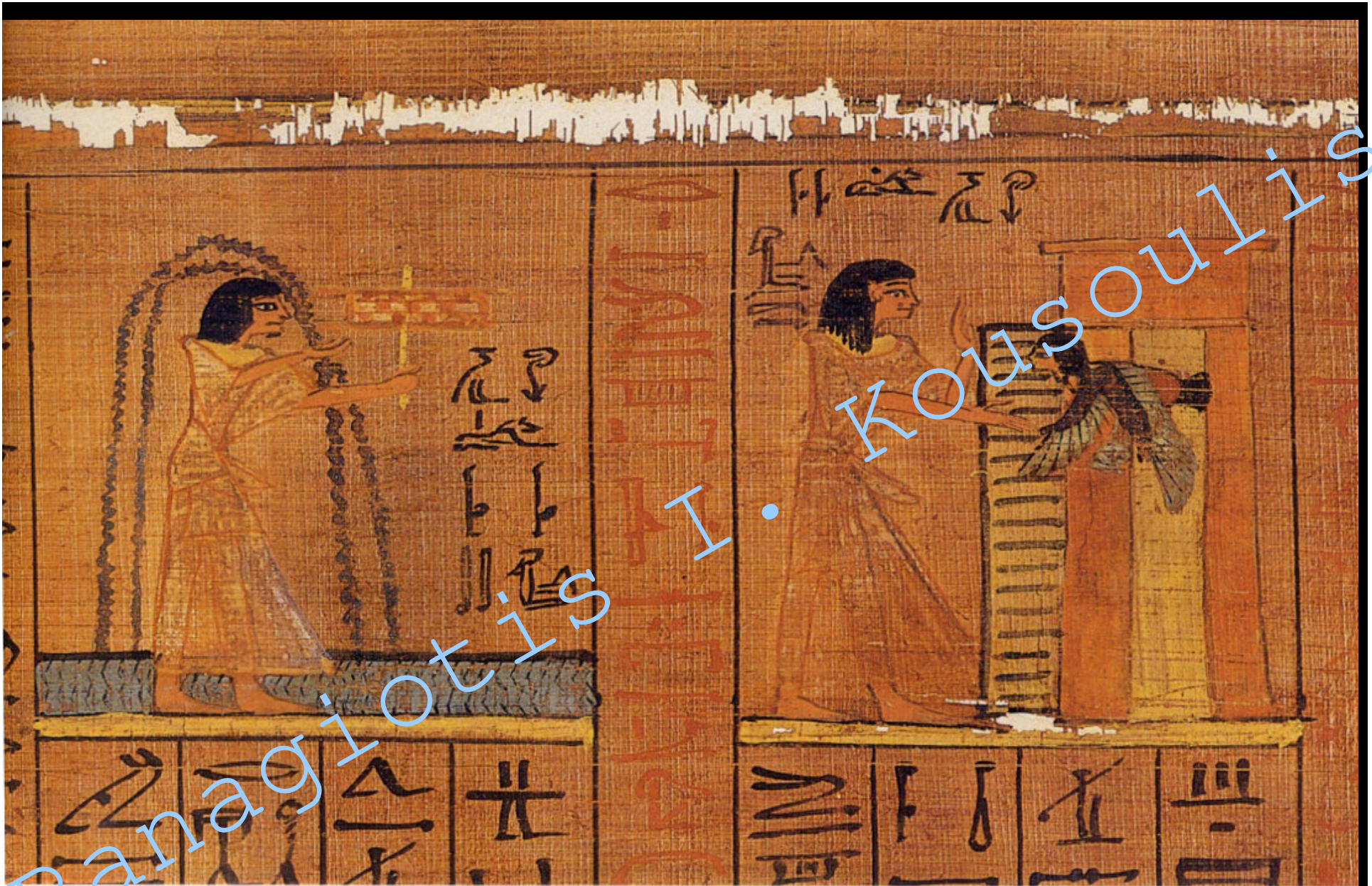
- **Κα:** απρόσωπη, ζωοποιός δύναμη που διαπότιζε κάθε ζντανή οντότητα. Με την ταφή του νεκρού απομακρυνόταν από το σώμα και μετοικούσε στο άγαλμα το νεκρού
- **Μπα:** «πνευματικό σώμα», «υλοποίηση». Συμβόλιζε την εκδήλωση της θεϊκής υπόστασης και ενέργειας στον άνθρωπο και απεικονιζόταν συμβολικά ως πτηνό με ανθρωπόμορφ κεφάλι
- **Μπάου:** υλοποιησιμή ενέργεια και τρόποι επίδρασης
- **Σκιά** (σουλτ): θεϊκή ενσάρκωση και ανάκλαση του θεϊκού φωτός στην ανθρώπινη προσωπικότητα. Αναπαρίστατο ως ανθρώπινη φιγούρα και συμβόλιζε τον εμποτισμό της ανθρώπινης υπόστασης από τη θεϊκή ενέργεια. Είχε στενή σύνδεση με το μπα

Ανθρώπινη ύπαρξη

- **Κα:** απρόσωπη, ζωοποιός δύναμη που διαπότιζε κάθε ζντανή οντότητα. Με την ταφή του νεκρού απομακρυνόταν από το σώμα και μετοικούσε στο άγαλμα το νεκρού
- **Μπα:** «πνευματικό σώμα», «υλοποίηση». Συμβόλιζε την εκδήλωση της θεϊκής υπόστασης και ενέργειας στον άνθρωπο και απεικονιζόταν συμβολικά ως πτηνό με ανθρωπόμορφ κεφάλι
- **Μπιάου:** υλοποιησιμή ενέργεια και τρόποι επίδρασης
- **Σκιά** (σουλτ): θεϊκή ενσάρκωση και ανάκλαση του θεϊκού φωτός στην ανθρώπινη προσωπικότητα. Αναπαρίστατο ως ανθρώπινη φιγούρα και συμβόλιζε τον εμποτισμό της ανθρώπινης υπόστασης από τη θεϊκή ενέργεια. Είχε στενή σύνδεση με το μπα

Spell 57 and 92 Khary stands in a pool holding a sail and enveloped by streams of water (left), thus guaranteeing he will breathe air and have power over water (Spell 57). On the right Khary opens up the door of his tomb to enable his human-headed soul to fly out (Spell 92). 9949/3

Ανθρώπινη ύπαρξη

- **Κα:** απρόσωπη, ζωοποιός δύναμη που διαπότιζε κάθε ζντανή οντότητα. Με την ταφή του νεκρού απομακρυνόταν από το σώμα και μετοικούσε στο άγαλμα το νεκρού
- **Μπα:** «πνευματικό σώμα», «υλοποίηση». Συμβόλιζε την εκδήλωση της θεϊκής υπόστασης και ενέργειας στον άνθρωπο και απεικονιζόταν συμβολικά ως πτηνό με ανθρωπόμορφ κεφάλι
- **Μπιάου:** υλοποιησιμή ενέργεια και τρόποι επίδρασης
- **Σκιά** (σουλτ): θεϊκή ενσάρκωση και ανάκλαση του θεϊκού φωτός στην ανθρώπινη προσωπικότητα. Αναπαρίστατο ως ανθρώπινη φιγούρα και συμβόλιζε τον εμποτισμό της ανθρώπινης υπόστασης από τη θεϊκή ενέργεια. Είχε στενή σύνδεση με το μπα

Spell 92 Ani opens up his tomb and is then depicted walking from it, while his human-headed soul carrying a shen, symbolic of eternity, flies protectively above him. 10470/18

- **Υλικό σώμα** (χάουτ), το οποίο προστατευόταν με την πρακτική της ταρίχευσης
- **Καρδιά** (ιμπ ή χάτι): θεωρείτο το κέντρο της σκέψης και των αισθημάτων
- **Όνομα** (ρεν): εξέφραζε την πραγματική φύση και προσωπικότητα του ατόμου (*Θεολογία της Μέμφιδας*)
- **Πνεύμα** (ακχ): το πνεύμα ("φάντασμα") του νεκρού, που σχετιζόταν με την «αποτελεσματικότητα» της ομιλίας και φυσικής συμπεριφοράς του νεκρού. Μπορούσαν να επέμβουν στις καθημερινές δραστηριότητες του υλικού κόσμου ενώ, ανάλογα με τη φύση των δραστηριοτήτων τους, διακρίνονταν σε «καλά» και «κακά» πνεύματα

3ος άξονας: Ταρίχευση & Βασιλική ταφική αρχιτεκτονική/εικονογραφία

Νεκρική Φιλοσοφία

Άλλος Κόσμος
(Ντουάτ)

Λυκαυγές
Τόπος μεταμόρφωσης
Μεταβατικό χωροχρόνο

Χαρακτηριστικά της
ανθρώπινης υπόστασης

Κα
Μπα
Σκιά
Υλικό σώμα
Καρδιά
Όνομα
Πνεύμα

Αντιμετώπιση του θανάτου
Διατήρηση της μνήμης του νεκρού

Ταρίχευση
Ταφική αρχιτεκτονική
Νερική λατρεία
Προσφορές
Μαγεία

Μεταθανάτια Ύπαρξη

- Μη - στατικότητα

Επιβίωση

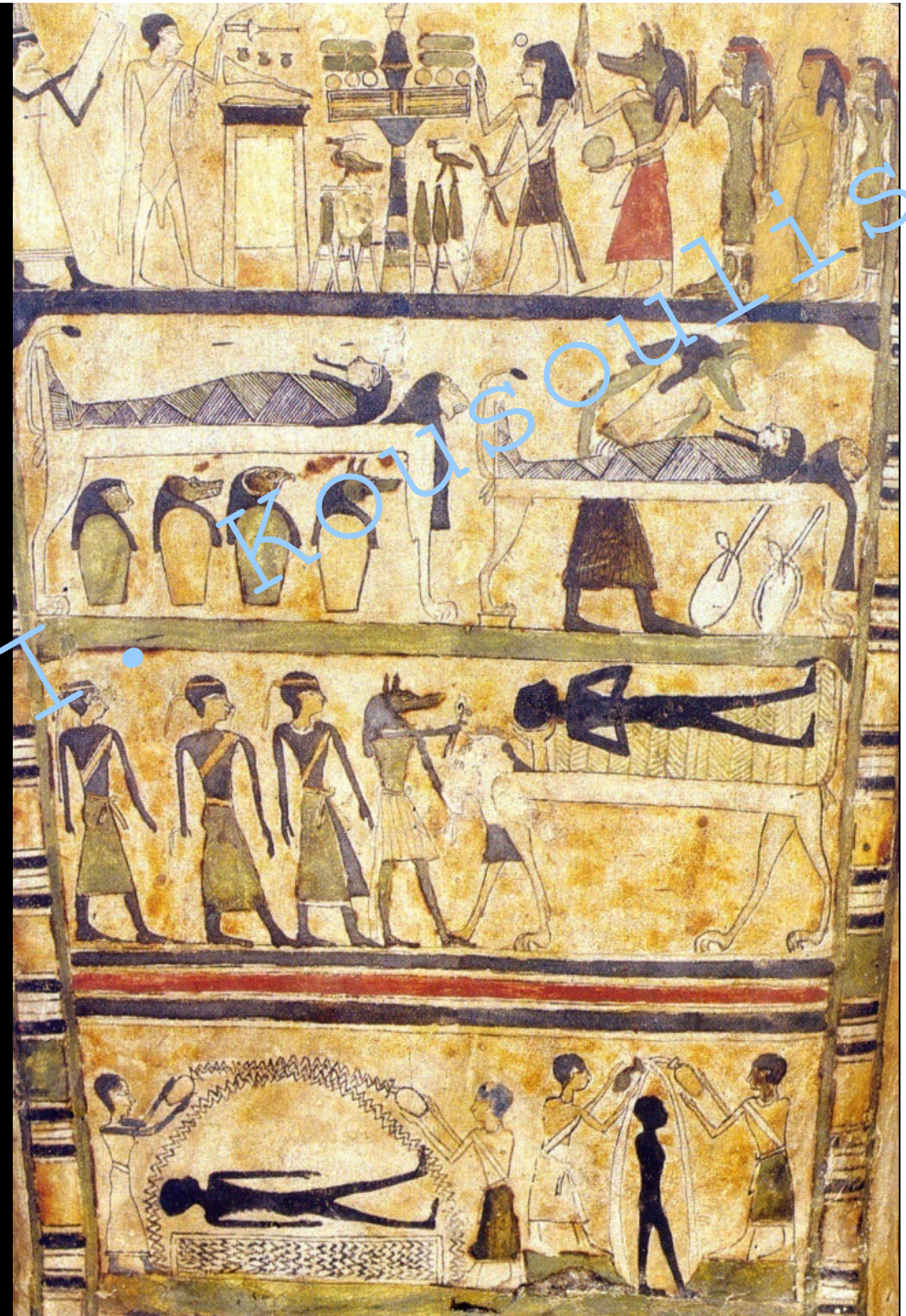
● κινητικότητα

- Αποφυγή «δεύτερου» θανάτου

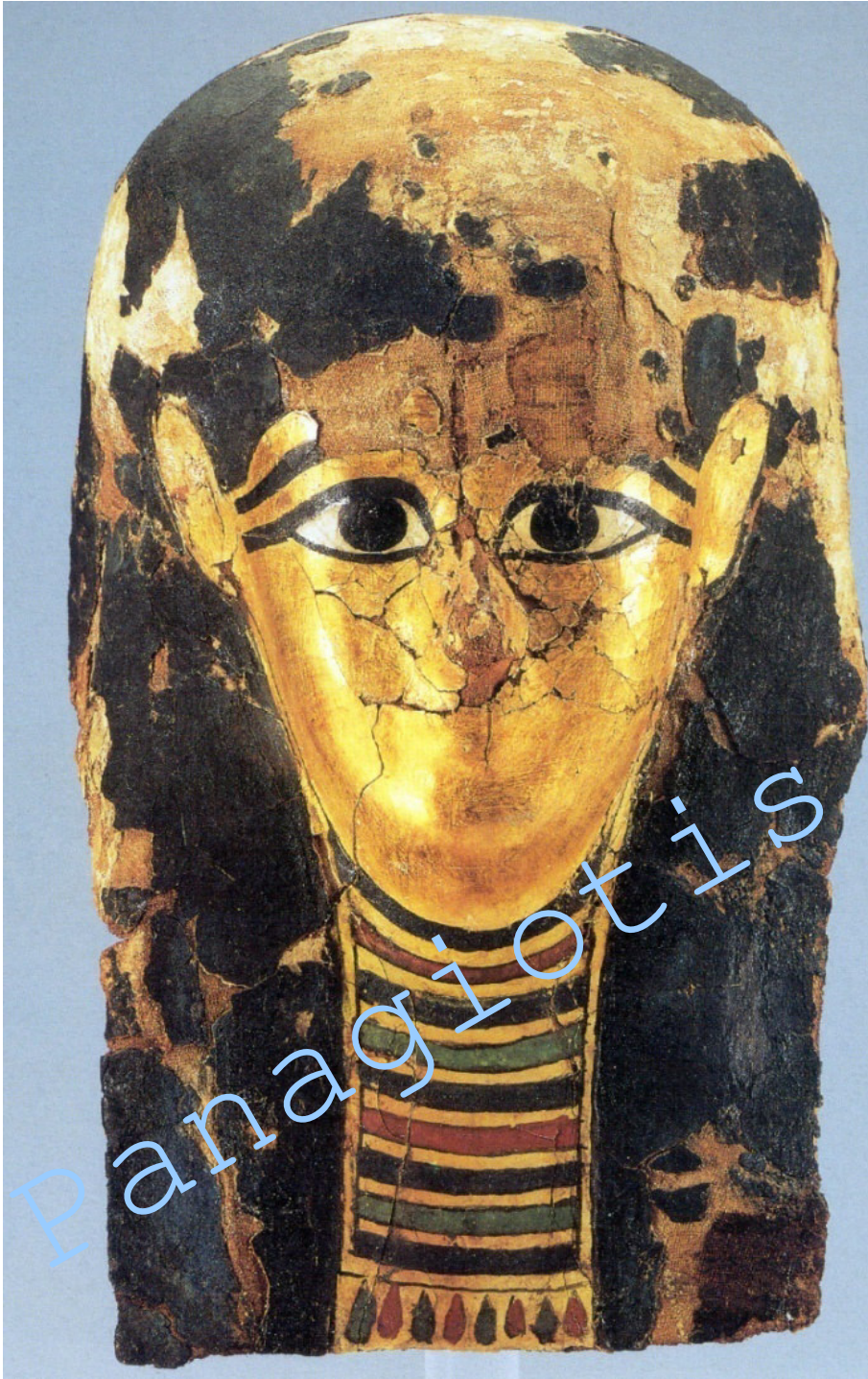
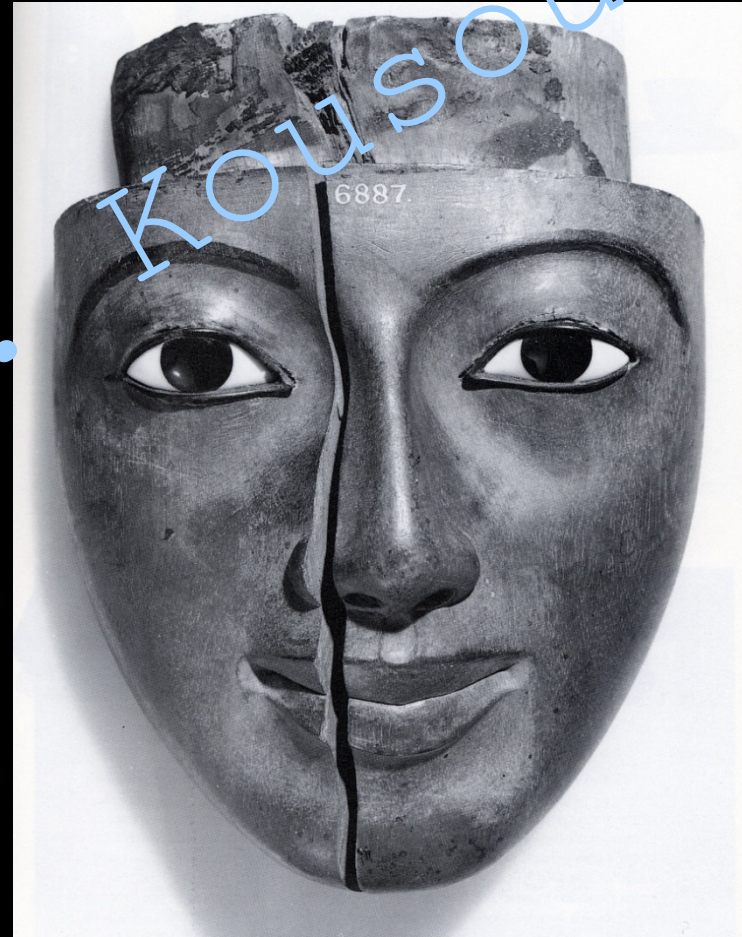
Κατανάλωση προσφορών

Ταρίχευση

1. Αφαίρεση του εγκεφάλου & των εσωτερικών οργάνων
2. Αφυδάτωση του σώματος
3. Επάλοιψη με αρωματικά έλαια
4. Περιτύλιξη του σώματος με λινό ύφασμα
5. Επίδεση προσωπείων
6. Φύλξη των εσωτερικών οργάνων
7. Τοποθέτηση του λειψάνου στη σαρκοφάγο - ταφή

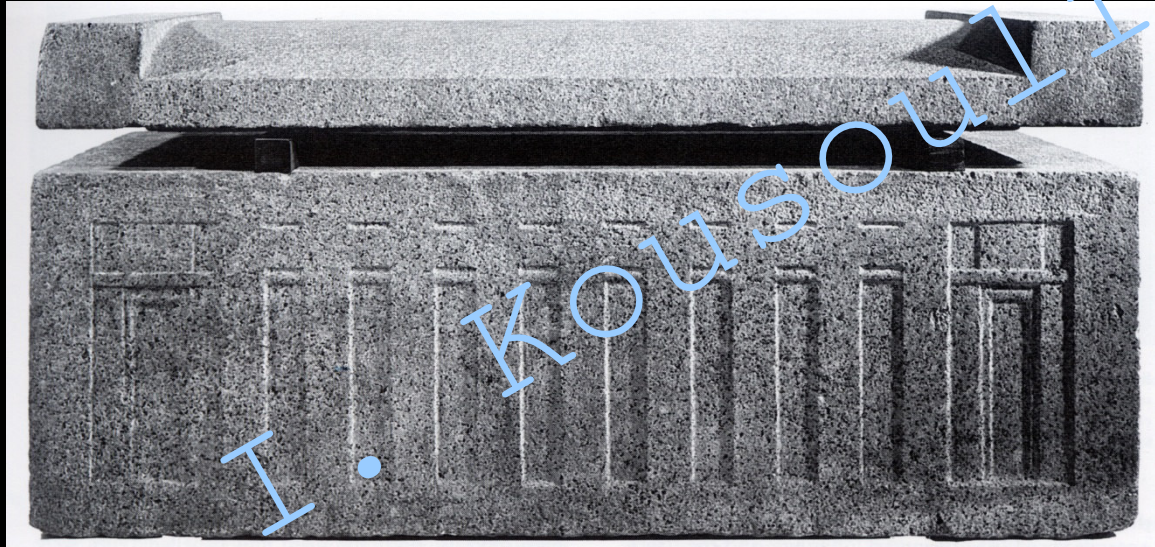

Προσωπεία

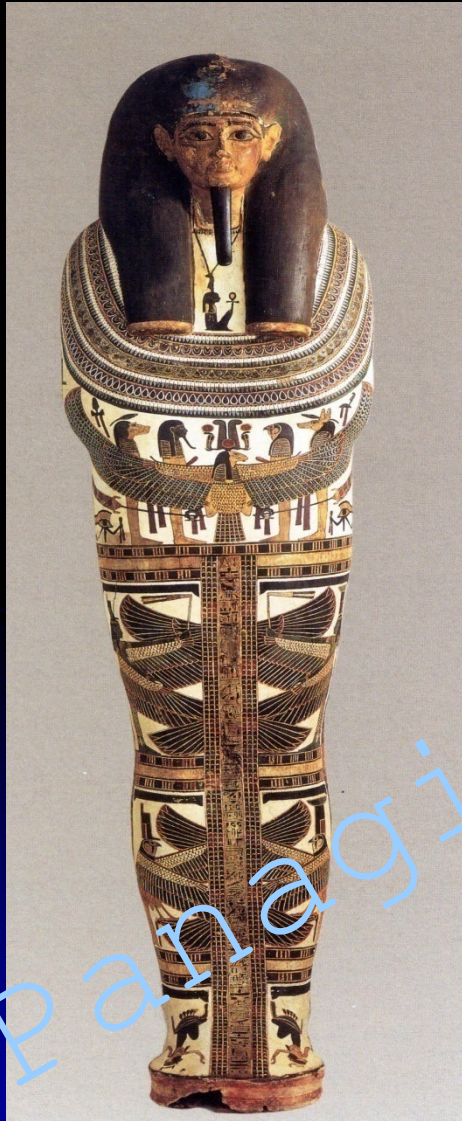
Λάρνακες & Σαρκοφάγοι

Λάρνακες από γρανίτη
με φατνωματική
διακόσμηση και θολωτό
σκέπασμα

Εύλινες λάρνακες με
επίπεδο σκέπασμα
και πλουσιότερη
διακόσμηση

Ανθρωπόμορφες σαρκοφάγοι

Κανωπικά αγγεία

Ντουαμούτεφ
Τσακάλι
στομάχι

Ιμσέτι
άνθρωπος
συκώτι

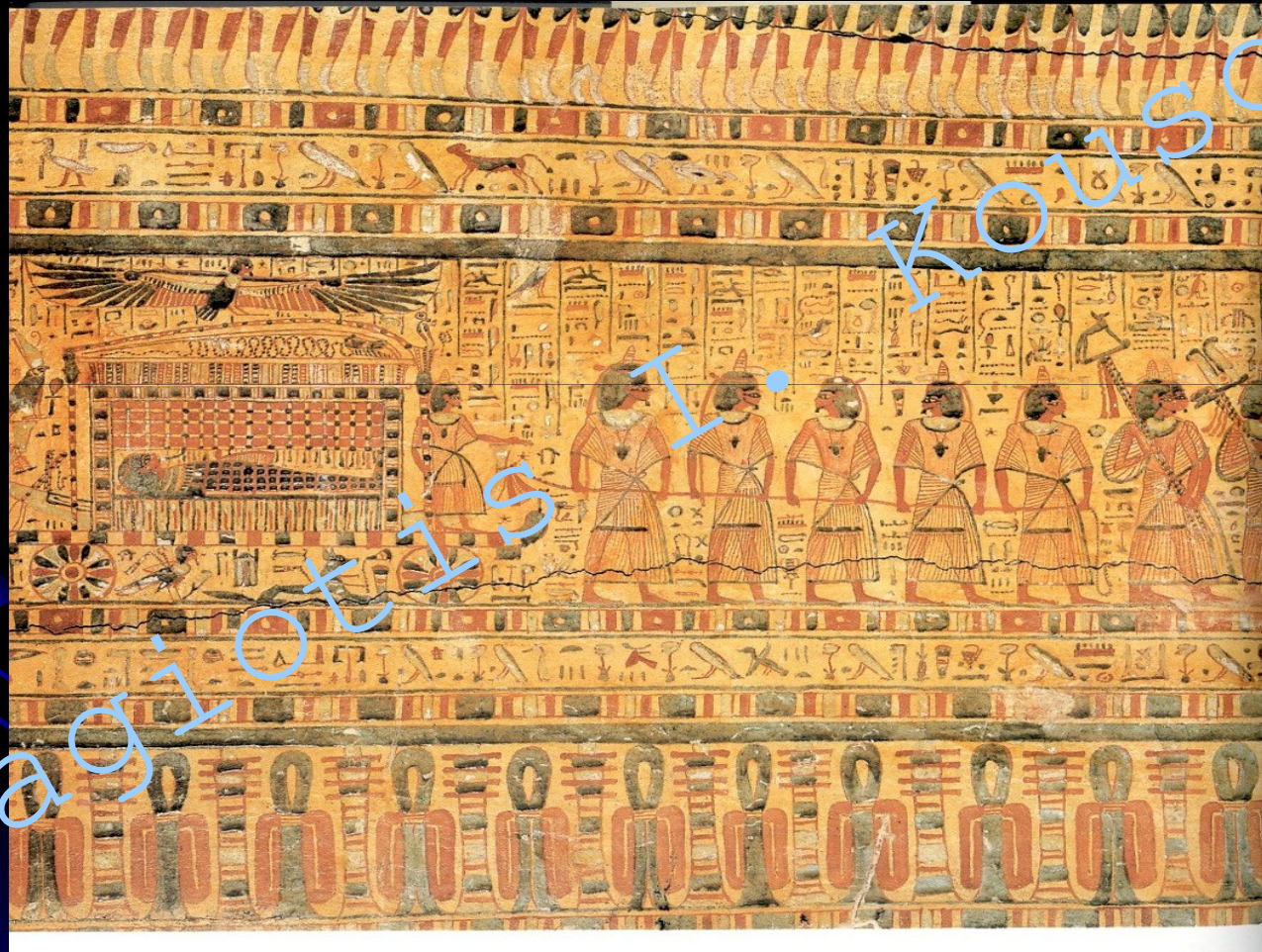
Κέμπεχ-σενούεφ
γεράκι
έντερα

Χάπι
μπαμπούνος
πνεύμονες

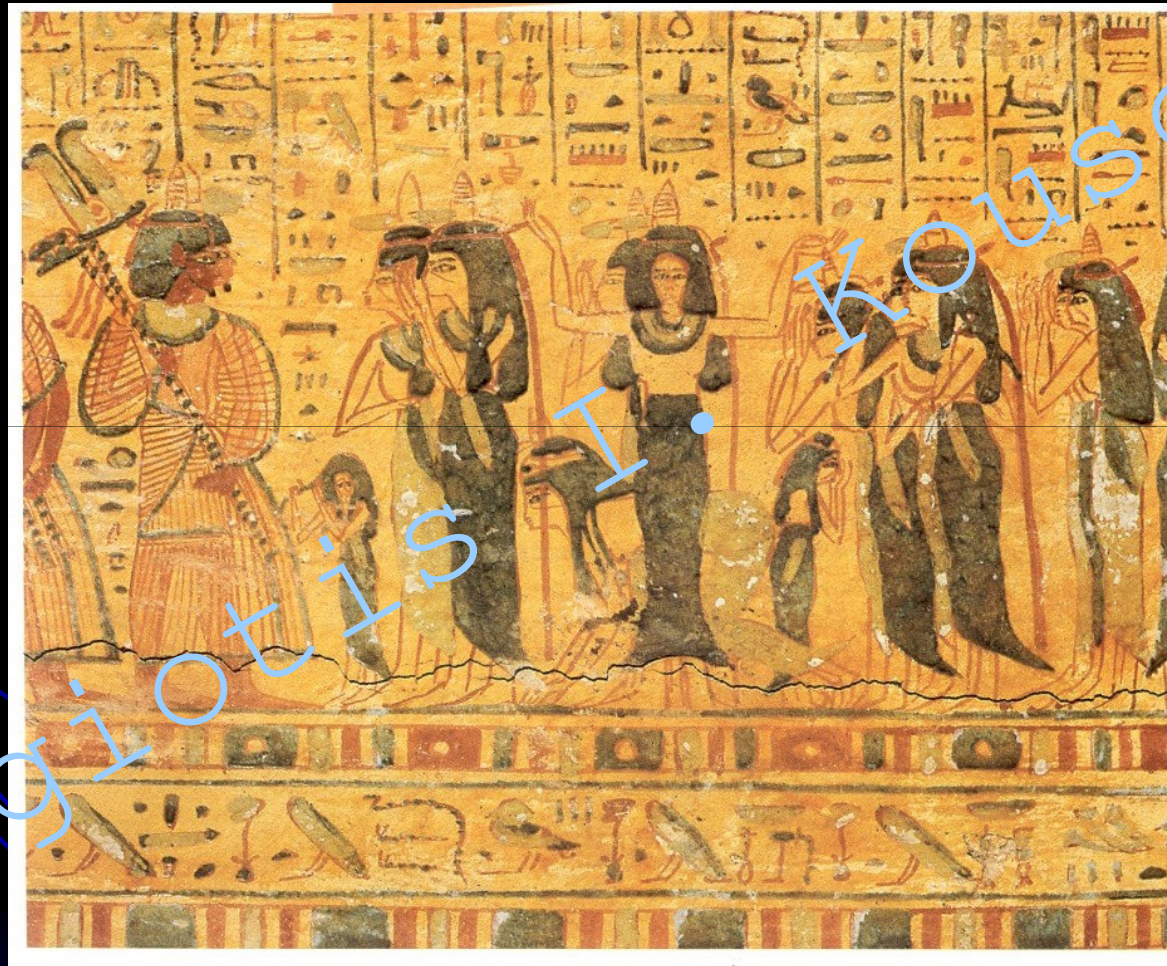
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, Συλλογή Δημητρίου (I-4, 94, 95, 96, 97)

Η πομπή προς τον τάφο

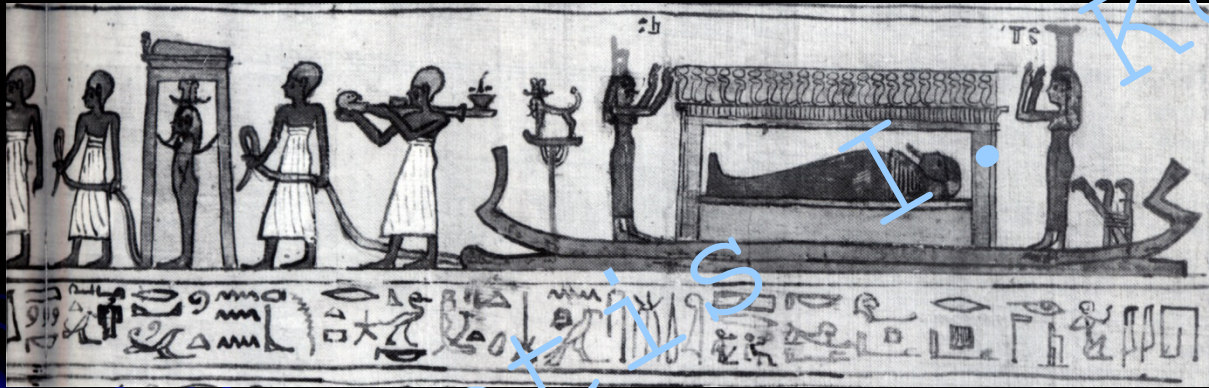
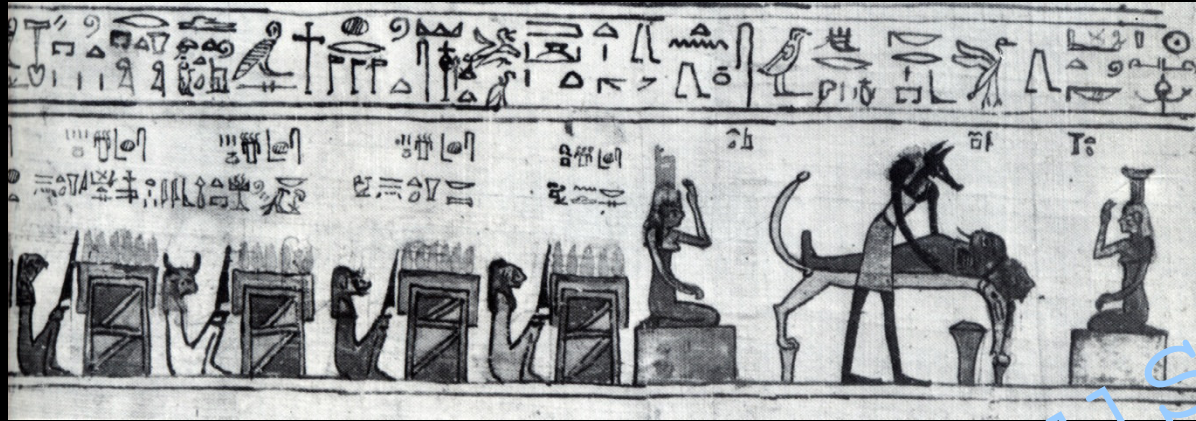

Σαρκοφάγος του Αμενεμόπε από τις Θήβες (EA 22941)

Θρήνοι και υμνωδίες

Σαρκοφάγος του Αμενεμόπε από τις Θήβες (EA 22941)

Panagiotis Koussoulis

2

3

Τελετή ανοίγματος του στόματος

Πάπυρος του Χουνέφερ από τις Θήβες (EA 9901/5)

Φυλαχτά

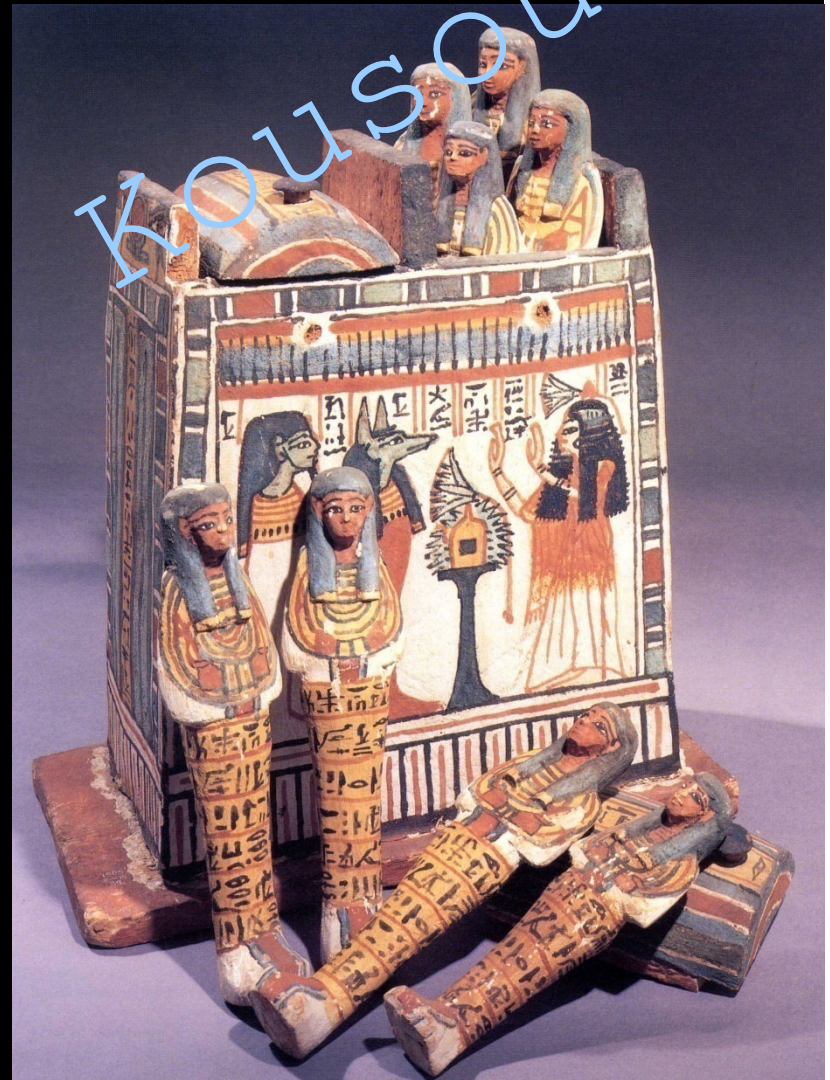

EA 6714

Υπηρέτες του νεκρού

ΕΑΜ, Συλλογή Ρόστοβιτς

Panagiotis I. Kousoulis